

Марина С. Јањић¹

Департман за србистику

Филозофски факултет

Универзитет у Нишу

<https://orcid.org/0000-0003-2657-6086>

АДХЕРЕНТНИ АКСИОЛОШКИ СИСТЕМ У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА КАО ЗАВИЧАЈНОГ (НА ПРИМЕРУ СРПСКЕ ШКОЛЕ „НИКОЛА ТЕСЛА“ У ВАШИНГТОНУ)²

Педагошка аксиологија чини темељ сваког наставног процеса као природна интеграција вредносног и когнитивног наставног садржаја. Када је, међутим, реч о српским школама у иностранству у којима се негује завичајни језик и култура, аксиолошки систем у њима добија сасвим нови приступ и значај, будући да чини надоградњу базичне вредносне структуре коју деца усвајају у редовном школству. Будући да је реч о допунским школама факултативног карактера које повезују децу српских исељеника са матицом, вредносни систем (материјалне и духовне културе) таквог наставног процеса носи завичајни печат. Реч је о адхерентном вредносном систему који чини надоградњу инхерентној педагошкој аксиологији која се изучава у редовном школском програму, те као интегративна нит повезује ова два система у један нови квалитет и представља аксиолошко богатство које емотивно и когнитивно обједињава културу земље у којој се живи са културом завичаја својих родитеља и предака. Присуство адхерентних педагошких вредности у настави српског језика као завичајног проверили смо у наставној пракси Српске школе „Никола Тесла“ у Вашингтону, спровевши анкету о овој теми међу родитељима њених ученика. Добијени резултати недвосмислено говоре о важности завичајних културних вредности у животу наших исељеника, о потреби и настојању да се она додатно негује и усавршава и међу младим нараштајима далеко од завичаја.

Кључне речи: српски језика као завичајни, адхерентна аксиологија, завичајна култура

1. Увод

Аксиологија је филозофска дисциплина која се бави проучавањем појма вредности и вредносних система и њихове природе, профилише критеријуме за категоризацију вредности и указује на улогу вредносних система у друштву³. Надаље, аксиологија се бави питањима утицаја система вредности на људско понашање, усмерава активности појединца и његов начин размишљања и поступања, узимајући у обзир

¹ marina.janjic@filfak.ni.ac.rs

² Рад је настао у оквиру пројеката: *Српски језик и књижевност у фокусу 2025* Филозофског факултета Универзитета у Нишу (бр. 423/1-3-01) и *Говорни и сјангандни језик јавне комуникације у Нишу* (О-25-20) чији је координатор академик САНУ Љубинко Раденковић, а руководилац проф. др Марина Јањић. Ово истраживање подржало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор бр. 451-03-66/2024-03).

³ *Речник српског језика*, 2007. Нови Сад: МС.

последнице деловања вредносних система на друштвена збивања. С тим у вези, значајну улогу на друштвеном плану има и педагошка аксиологија која у склопу формалног образовања има задатак да обликује свест ученика и у њиховом уму формира концепт основних друштвених вредности. „Образовање засновано на вредностима је императив педагошке делатности и нужност ако кроз васпитање и образовање тежимо да обликујемо друштво културног и духовног благостања поред друштва материјалног просперитета“ (Lukaš, Cikovac 2024: 271).

Педагошка аксиологија има васпитну улогу и представља фундамент сваке школе, мада због своје комплексности није увек лако препознатљива и експлицитно наглашена на сваком часу јер најчешће чини невидљиве нити густог наставног ткања. Другим речима, аксиолошки систем је инхерентан⁴ сваком наставном градиву те заједно са когнитивним садржајем чини једну кохерентну образовну целину. Васпитна улога школе мора бити темељна, главна и неприкосновена основа на којој ће се надограђивати сазнајни конструкти јер најважнија улога школе у основи управо подразумева преношење капиталних друштвених вредности с генерације на генерацију ђака, њихово усађивање у свест ђака и подстицање и неговање током даљег школовања⁵. У основи педагошке аксиологије је когниција, теорија сазнања (епистемиологија), која се заједно са вредностима каткада индиректно, а покатакд директно имплементира у наставне садржаје успостављајући и развијајући вредносне нормативе код ученика о истинитом, добром, лепом, праведном, служећи као путоказ развоја појединачне личности и друштва у целини. Поред тога што су вредности средство образовања, оне су и циљ образовања, јер је цео образовни чин вођен ка њима (Munjiza at all, 2007). Можемо констатовати да се вредносни критеријуми у ужем смислу везују за психолошко обликовање личности ученика, док се вредносни критеријуми у ширем смислу препознају као друштвени и национални вредносни конструкти који као резултат националне историје и колективног искуства једног народа постају контекст образовног деловања на општем нивоу. Тако наставне интерпретације у форми херменеутичке комуникације на часу као видови тумачења скривеног смисла, симбола, тврдње неког текста представљају моћан модел аксиолошког приступа и обликовања образовних вредности.

Јасно је да је систем вредности јако разуђен и да поседује разгранату мрежу подсистема духовних и материјалних добара, будући да постоји много категорија вредности које чине хуманистичку и културолошку слику једног друштва. Задатак школе јесте управо да те разноврсне категорије вредности ученицима кроз градиво представи и протумачи, обликујући притом његов морални лик и друштвену улогу на темељу поштовања различитих вредности. Образовне вредности подразумевају

4 Према Великом речнику страних речи и израза, инхерентан – нераздвојан, неодвојив, својствен (Клајн, Шипка 2006: 536).

5 Човек, као когнитивно и вредносно-морално биће, развија две компоненте, задатке или функције у процесу васпитања које се идентификују као „образовне у когнитивном и образовно-формативне у вредносно-моралном подручју. Образовно се односи на стицање потребних знања, усвајање стручних и научних знања, чињеница, података, закона и вештина, навика и способности заснованих и развијених на тим садржајима. Док су за образовно-формативне важне унутрашње промене, хуманизација човека, људска цивилизација, развијање осећаја вредности, неговање племенитих осећања, јачање воље и обликовање карактера“ (Vukasović 2010: 101).

утицај школе на етичну структуру ученикове личности, њихов поглед на свет и њихове животне ставове и циљеве. Школа васпитава интерпретацијама о вредностима (нпр. тумачење књижевнопоетског дела увек у свом централном делу има указивање на вредности – естетику, етику и филозофију самог дела и његов идејни слој). „Да би вредност била истински педагошка, она мора имати образовни утицај на биће у развоју, како у погледу свог садржаја, тако и у погледу тежњи детета“ (Bezić 1990: 138-139).

У случају наставе српског као завичајног језика, јасно је да је образовни идеал завичајна аксиологија у свим својим видовима, почев од језика, преко традиције, духовности, историје, па надаље. Педагошка аксиологија посредује између ученикове личности и друштва, обликујући сензибилитет ученика и подстичући разумевање вредносних феномена и промишљање о њима. Опште вредности које су саставни део културе друштва у коме се обавља образовни процес јесу инхерентне јер чине темељ и саставни део дате културе, па су истовремено и саставни део наставног процеса. Намеће се закључак да у настави српског као завичајног језика, у српским школама у иностранству, материјална и духовна култура Србије чини адхерентни⁶ систем вредности у односу на инхерентни аксиолошки систем утемељен на вредностима државе у којој се одвија настава⁷. Мишљења смо да управо адхерентност српских националних вредности у школама у иностранству даје посебан печат наставном процесу јер има за циљ да подстиче, негује и развија вредносне критеријуме и ставове које нису иманентне датом систему. Суштина ове својеврсне педагошке адхеренције јесте у наставном контексту који ће помоћи да се когнитивно и васпитно преплете кроз учење српског језика и овладавање комуникацијом на српском језику, кроз сазнавање бројних историјских и актуелних занимљивости о Србији и српској материјалној и духовној култури, с једне стране, док се са друге стране српска деца у иностранству васпитавају у духу родољубља, националне припадности и идентитета. Тако се ове адхерентне завичајне вредности припајају инхерентним вредностима које се усвајају у редовним школама, спајајући се и чинећи са њима једну богату, разноврсну, кохерентну вредносну целину. У том смислу, велико је аксиолошко богатство које ученици у овим школама стичу и граде један комплексан, продубљени поглед на свет који емотивно и когнитивно обједињава културу земље у којој се живи и културу завичаја својих родитеља или предака. Тако завичајна, тј. адхерентна, педагошка аксиологија у настави српског као завичајног језика добија интегративну функцију у вредносном обликовању ученикове личности, његове самосвести, његовог карактерног лика, али и у интелектуалном обликовању заснованом на многобројним когнитивним, естетским и етичким вредностима из области српске науке, историје, књижевне, музичке и ликовне уметности, фолклора, духовности, спорта, географије, биологије, архитектуре, кулинарства итд.

6 Према Великом речнику страних речи и израза, адхерентан – који пријања уз нешто, срастао, спојен с чим (Клајн, Шипка 2006: 71).

7 Другим речима, педагошка аксиологија која је утемељена на домаћим, увреженим, утемељеним и инхерентним вредностима у редовним школама које похађају деца српских исељеника у иностранству, додају се вредности завичајне културе, које се, као адхерентна аксиологија, негују у српским допунским школама.

2. Адхерентне вредности у методици наставе српског као завичајног

Када је реч српским школама у иностранству намењеним деци наших исељеника, долазимо до новог угла посматрања појма вредности унутар ове специфичне лингвометодичке гране. Српске школе су саме по себи допуна формалног државног образовања у разним градовима света, па је и њихова организација и циљ рада усмерен ка стварању и подизању нивоа родољубиве свести и националног идентитета. У свакој оваквој школи доминантно место заузима настава српског језика допуњена садржајима из области завичајне културе. Самим тим питање педагошке аксиологије у оваквим школама добија нови угао посматрања, нови статус и форму. Настава српског језика као завичајног постаје мост који повезује нове домове са остављеним завичајем, дијаспору и матицу, младе српске нараштаје широм света са коренима свога породичног стабла. Ове завичајне вредности су постулиране веома експлицитно, живописно, разноврсно и сврсисходно уз настојање да се обликује и васпитава морални лик наших расељених потомака по узору на националне бардове који су кроз српску историју градили темеље моралних вредности, чојства, јунаштва, мудрости, доброте и лепоте.

Исто тако, настава српског као завичајног постаје и мост између културе државе у којој ученици живе и српске културе, повезујући традицију, историју, уметност и остале културне вредности. Зато сви ови ученици имају продубљеније аксиолошке вредности будући да се на инхерентне вредносне системе, које усвајају кроз наставне предмете и градиво у формалним и обавезним школама, надовезују адхерентне завичајне вредности чинећи на тај начин једно богатство и кохерентну димензију сазнања и васпитања која је најдиректније повезана са дубинском психологијом личности деце српске емиграције. Дакле, оно што у регуларним школама уче и доживљавају као базичне вредности, бива надограђено и уоквирено визијама и искуствима, реалијама и креацијама српског народа кроз векове, придајући општем (глобалном) аксиолошком систему додатно и локална обележја. У ери мултикултурализма, овакве школе су велика вредност саме по себи.

Наравно, ове српске школе у иностранству су образовне и васпитне институције факултативног карактера и превасходно су завичајно настројене. Управо је завичај највиша вредност на постулату њихове педагошке аксиологије: циљ, намера, жеља и тежња да се овакве допунске школе похађају јесте учење завичајног језика и упознавање са земљом предака. Дакле, основна адхерентна вредност у српским допунским школама у иностранству, без обзира на то ко је њихов покровитељ и организатор (српска друштва, српска црква или држава Србија), јесте завичај са свим својим атрибутима: српским симболима, географском распрострањености, српском духовном и материјалном културом, галеријом знаменитих Срба, православном вером, традицијом, гастрономијом, биолошким и зоолошким диверзитетом, природним и уметничким лепотама, са спортистима и спортским постигнућима. Све ове и бројне друге завичајне вредности представљају главну инспирацију и мотивацију за рад у школи како самим наставницима (најчешће волонтерима) тако и ученицима који се надахњују лепотом и стваралаштвом остављеног родног краја. Србија, Срби, српство – кроз векове који и даље живе у колективном несвесном као генетско наслеђе дијаспорног подмлатка – представљају основу адхерентну аксиолошку

поставку ових школа и саме наставе српског као завичајног језика. Ове националне вредности, тако драгоцене за формирање свести о свом идентитету и припадности, о сопственој личности и њеном развоју, представљају централно одредиште методике наставе српског језика као завичајног у садејству са темама из широког спектра завичајне културе.

Релевантност оваквог теоретског приступа о адхерентној педагошкој аксиологији и његов легитимитет проверићемо на конкретном примеру једне српске школе у иностранству која представља прототип већине других. Пре свега, желимо проверити начин на који су адхерентне завичајне вредности уткане у наставни контекст школског програма, какав је њихов статус у раду школе, какав је однос наставника према деци српских исељеника и посебно каква је реакција деце и родитеља у вези са присуством завичајних вредности у школској пракси. Да бисмо поткрепили своје ставове и тврдње, урадили смо анкету са родитељима њених ученика како бисмо на основу добијених одговора проверили постојање и сврху адхерентне педагошке аксиологије у овој школи која представља прототип већине српских школа широм света.

Пре но што кренемо са интерпретацијом резултата, рећи ћемо најважније податке о самој школи и наставним садржајима и облицима рада у њој.

3. Српска школа „Никола Тесла“ у Вашинготну

Почев од јесени 2015. године у порти српске православне цркве Св. Лука у Вашинготну у сарадњи са тамошњом Српском заједницом почела је са радом Српска школа „Никола Тесла“. Све је у њој од самог почетка предодређено националној аксиологији што је можда најочитије, поред седишта у православном храму, управо у називу школе који је брижљиво изабран на основу величине и генијалности Србина који је свој живот провео управо у Америци и који је човечанству подарио светлост. Дакле, светост и светлост чине основну аксиолошку симболику ове школе што њеним полазницима, младим српским нараштајима у Вашингтону даје темељ вредности њиховог националног идентитета и чини узор за којим се треба руководити током одрастања. Као што је истакнуто на порталу школе⁸: „Циљ Српске школе ”Никола Тесла” је пре свега дружење и јачање веза међу децом и родитељима унутар српске заједнице у Вашингтону, очување српских корена, спречавање отуђења, као и очувања језика, културе и традиције. На овај начин се деци у дијаспори приближава знање из опште српске културе које деца у Србији савладавају у свакодневном животу, у школи и ван ње“. Њена специфичност није у стицању општеобразовних знања, већ у упознавању, неговању и очувању вредности завичајне културе, потом у подстицању националне свести, родољубља и умрежавању младих српских нараштаја у Америци и свету. Ове адхерентне вредности у домицилној култури имају моћан васпитни карактер којим се обликују ставови и мишљења, формира се релација са завичајем и осећај заједништва међу Србима у Америци и шире у расејању.

Сваке године у просеку школу похађа 50-ак српских ђака основношколског узраста, учећи у њој српски језик, стичући и знања из српске културе и негујући

8 Линк до портала Српске школе ”Никола Тесла“ у Вашингтону: <https://serbianchurch.org/ministry/serbian-school/> посећено: 29. 7. 2025.

српску традицију. Врхунац сваке школске године чини свечана приредба поводом успешног завршетка разреда и прослава школске славе Цар Константин и Царица Јелена. Но, током целе године, у овој школи се радом кретивних радионица свечано обележавају велики хришћански празници као што су: Божић, Ускрс, Врбица, Савиндан. Осим редовне наставе, за старије ученике (узраста 15-18 година) организован је омладински клуб „Змај“ који окупља омладину на дружење, разговор, гледање културних домаћих филмова и дискутовање о нашим важним уметничким остварењима. Приврженост школе цркви је природна и очекивана, те црква нуди ученицима часове веронауке и учешће у црквеном хору (заједно са одраслима) тако да су српској деци у Вашингтону испуњени термини слободног времена ван регуларних школских обавеза (у америчкој школи). Ту су такође и драмска, новинарска, кулинарска и фолклорна секција (*Прело*), све у духу српског језика, културе и традиције.

Национални идентитет и родољубље као аксиолошки постулат српске дијаспоре био је извор огромног ентузијазма приликом покретања школе. На самом почетку, часови су држани у порти цркве, док су групе раздвајане параванима. Ученици су седели на столицама на расклапање. Упркос импровизованим условима за наставни рад, ученици и њихови наставници су истрајавали у школском раду, па је њихов труд награђен засебним просторијама, тј. учионицама у склопу цркве како би се настава могла одвијати неометано. При том је у свему овоме огромну улогу имао свештеник отац Василије Вранић, парох цркве без чије помоћи и подршке школа данас не би била оно што јесте. Посебно треба нагласити пожртвованост наставног кадра будући да су од самог почетка до данас сви наставници волонтери, српски исељеници различитих академских профила, које покреће љубав према завичају. Оно што је од посебног значаја за школу јесте да су сви они изворни говорници српског језика и посвећени су Српској заједници. Сви се они баве различитим професијама у земљи и граду који је веома захтеван па је јако тешко, упркос обавезама, одвојити време за српску школу.

Ученици ове школе су веома хетерогеног састава када је реч о узрасту и нивоу познавања српског језика. Подељени су у четири узрасне групе:

1. Новајлије – ученици свих узраста који веома мало разумеју и говоре српски језик. Њима се посвећује посебна пажња како би уз помоћ разноврсних задатака и игрица што пре проговорили и обучили се у писању српских писама.
2. Најмлађа група окуља децу српских исељеника од три до пет година и са њима се спроводе усмерене говорне и музичке активности са много игре и забаве. Акценат се ставља на српске песме за децу и игре којима су се играли њихови родитељи.
3. Средњу групу чине деца од шест до осам година која разумеју и говоре српски језик, па се настава фокусира на богаћење речника и усавршавање граматике.
4. У најстаријој групи, коју чине ученици узраста од девет до четрнаест година, пажња се посвећује обради најлепших српских књижевних дела (као што су остварења српске народне књижевности, затим, Његошев *Горски вијенац*,

Андрићева На Дрини ћуирија, Зона Замфирова Стевна Сремца, Нушићев На-
родни йосланик итд., али и учи о свим другим српским српским великанима и
њиховим заслугама кроз епохе.

Као што се може видети, ова српска школа не представља класичну формалну
образовну институцију већ је факултативна и као таква конфигурисана у правцу
српске националне аксиологије, најважнијих националних вредности и њихових
бардова. Настава се организује по хибридном моделу што значи да је, осим часова
реалне наставе, ученицима доступна и онлајн настава уколико не могу да често по-
сећују школу због својих обавеза.

4. Интерпретација добијених резултата

Колико успешно школа остварује наставне циљеве – савладавање српског је-
зика као завичајног и утемељење завичајних вредности код ученика – проверили
смо анкетом⁹ од десет питања. Наши информатори су били родитељи ученика ове
школе, укупно њих 31 колико се одазвало позиву да попуни анкету у лето 2024. годи-
не. Добили смо занимљиве резултате.

Наше прво питање гласило је: *Који је йлавни моћив йријављивања дейиџа на
овај йројрам учења?* Уследили су поприлично усаглашени, мање или више детаљени
одговори који недвосмислено говоре о потреби неговања завичајних вредности. Уса-
глашеност одговора потврђује тезу о завичају као вредносној категорији којој дија-
спора тежи, као и о потреби додатне едукације у овом правцу. Значи, сви они потвр-
ђују жељу и намеру да њихова деца од најмлађе школске доби кроз знања о српском
језику и вештине комуникације на српском усвајају свеукупне завичајне вредности
које дају велики допринос васпитању деце и обликовању њихових моралних начела
кроз призму завичајне културе. Ево и неких конкретних одговора:

*Очување срјској језика и кулйуре, дружење са друјом дјецом, учење ћирилице. / Љу-
дав йрема йлуми на мајтерњем језику, љубав йрема йтрадиционалним вредносйима.
/ Одржавање језика, држе чийање и боље разумевање. / Да науци да сйрема срјска
јела, да се дружи и йрича на срјском језику. / Унайређење језика и йравилан изйовор! /
Желели дисмо да наша деца ййечно чийају и йишу на срјском језику, и сазнају шййо
више о нашој йрвославној и срјској кулйури, обичајима, исйорији ийид. / Учење срј-
ској језика, чийање и йисање азбуке, дружење са децом. / Желим да моје дейје настйави
да нейује срјску кулйуру и у Америци и да буде йоносна на своје корене. Такође желим
нађе нове друйаре и настйави да нейује већ сййечена йријайељсйива са децом из Срјске
школе. / Развој осећаја йриядносйи нацији. / Дружење, развијање йознавања срјском
језика и љубав йрема домовини. / Да деца науце Срјски йравилно. Да сййворе йрија-
йељсйива, и науце кулйуру и обичаје нашеј народа. / Увежбавање језика, дружење са
друјом срјском децом. / Моја жеља да деца науце и заволе срјски језик и кулйуру.*

9 Анкета је спроведена захваљујући Бојани Андрејевић, наставнику волонтеру у тој школи, која је
наша питања упутила родитељима и омогућила нам увид у њихове одговоре. Од ње смо добили и де-
таљније информације о школи, о њеном раду и оснивању. Бојана Андрејевић је апсолвент студијског
програма Србистике на Филозофском факултету у Нишу.

Друго питање је гласило: *Шта је оно што се Вама и Вашем деветиу погодно дојало на овим часовима?* И овога пута, добијени одговори сведоче о образовном и васпитном циљу у духу завичајне аксиологије и заправо представљају наставак претходних констатација и тврдњи. Продубљују су аспекти завичајних вредности и потреба ученика да стекну, прошире и негују традиционалне вредности свога завичаја – почев од језика и писма, преко дружељубиве и подстицајне атмосфере у учионици која одише националном повезаношћу и припадносту, те формирању националног идентитета, затим облици игралике наставе у којој се дочаравају кулинарске, фолклорне, драмске и разне друге способности везане за националну културу. Подршка знању из области географије и историје Србије, али и духовности, верске наставе као врхунске духовне вредности која наткриљује и повезује све остале такође представља извор придружених вредности.

Савладавање језика уз иру и забаву. / Теона је уживала у учењу ћирилице. / Радовали су се завршној приредби. Дружење са другом децом их највише мотивише да долазе на часове :). / Дружење, разговор И читање на нашем језику. / Учење ћирилице, наставници који су дивни. / Присутни учитељи према деци. / Срдачност и љубав према деци, стицање. / Атмосфера, однос учитеља према деци, дружење деце. / Све. / Неповање традиције и обичаја кроз иру и забаву. / Комбинација студије И симулације, као И дружење. / Прилика за учење о разним облицима умерности, кроз драмску секцију и фолклор. / Креативан рад уз јуно стицање и љубави. / Размена рецепата из разних предела Србије. / Дружење са другом децом! / Пројекат и организација, увек је нешто ново и занимљиво. / Тојина и професионалност учитеља. / Учење кроз забаву. / Учење кроз иру, писање слова, домаћи задаци. / Однос према деци је диван, јун љубави и стицање, јаче је све организовано, деца уживају, а пре свега се деца развијају. Презадовољни смо. / Даница је открила љубав према јуми и није јој тежко да учи тежко на српском. Воли да учи географију Србије, историју као и уметничка стваралаштва Срба. / Социјализација са људима српске националности. / Интерактиван присутни и добро уклоњено учење драматике, читање и комуникација (разговор) на српском. / Часови су били веома забавни за децу, и кроз ју забаву су и научили јуно речи.

У намери да проверимо подршку завичајним вредностима од стране наставника, наше треће питање је било: *Какав је однос наших наставника према ученицима? Да ли их мотивишу на рад?* И овога пута, одговори су више него позитивни и одишу поверењем, захвалношћу и задовољством радом наставника у школи. Нама то говори о томе да су управо наставници главни промотери националних вредности међу млађим нараштајима, демонстратори и учитељи како се воли, познаје и поштује завичај. Истовремено, одговори сведоче и о родољубивим осећањима и националној повезаности, пристрасности и припадности без обзира на географске топове.

Изузетно. Моје дете се увек радује новом часу. / Наставници су дивни. Отворени су за сарадњу и редовно. Припадају се знању сваког ученика и посвећују им најбољу прикладну њиховом знању. / Дефинитивно мотивишу, дете је било срећно да иде у школу сваки јутро. / Воли своју учитељицу и поштује као родитеља и пријатеља. / Родитељски, мотивишу децу и јаче су њихови појединачно. / Ајсолујно се сви трудје

да максимални мотивишу децу на учење и рад кроз различите занимљиве активности. / Моја ћерка, Ева Стивар, је пуна уписака и обожава своју учитељицу и друге наставнике. Овдешња атмосфера у школи је прелепа и ужива у учењу и дружењу са другом децом. / Наставници су дивни, мој син једва чека следећи час! За једину дана је научио да пише ћирилицу и то мало да чита. / Одушевљена сам првенствено односом према деци, наставници се са љубављу и поштовањем њима обраћају, а истовремено се прилађувају сваком студенту, и његовим потребама, има доста флексибилности и креативности. Настава је интересантна, жива, и домаћи задаци су јако корисни и помажу да се савлада градиво. / "Наставници су фантасични, енџуџија-зам не јењава из једине у једину, чини ми се да је све већи. Деца су мотивисана да дају све од себе. " / Однос је одличан, то су радни листови и домаћи задаци који помажу у утврђивању наученог. / Наставница Александра је одличан педагог, активно учење је изузетно добро примењено. Деца су кроз читање и интерактивне игре, квизове и презентације лакше и боље прихватили језик. Александра је успоставила добар однос са децом и један од показатеља је што је моја кћи рекла по завршетку наставе да би веома желела да настави, посебно ако би наставница поново била Александра. / Милена је дивна учитељица. Успела је да успостави добар контакт са мојим сином и ако је он веома стидљив и повецен дечко. Види се да је Милена особа која је посвећена свом послу да га веома воли и као таква веома лако успева да га заинтересује и да му циљажу и на један лак начин успе да му пренесе знање. Милена је неко ко је отворен да саслуша ђака веома је сирљива и уме да извуче и наведе ученика у конверзацији да га његов максимум у одговорима и размисљању. У раду Мелене са мојим сином видела сам да је веома организована, тачна и прецизна успева да држи циљажу и контролу на часу и ако је то виртуална учионица иако да она и својим понашањем даје добар пример ученицима. Све најлепше речи имам за учитељицу Милену. / Постоји узајамни однос - жеља за учењем с једне кроз занимљив садржај и жеља за савладавањем проблема и "поенирање" наученог с друге стране. Наставници апсолутно мотивишу на рад. / Наставнице су биле предивне-оздбно су схватиле свој посао, и налазиле начина да свако дете, без обзира на ниво знања, укључе у дискусију на часовима. / Наставница је увек била љубазна са децом, насмејана, лепо је објашњавала, помотала при одговорима, деца су са узбуђењем очекивала сваки час.

О резултатима ове наставе сведоче једногласни потврдни одговори на наше четврто питање које је гласило: Да ли сматрате да је Ваше дете обогатило свој речник и унапредило моћ комуникације на српском језику? Овако концизни и прецизни одговори помоћу једне једине потврдне речи сведоче о потпуном уверењу и потврди квалитета рада на часовима који оправдавају своје завичајно постављене циљеве. Истоветна је ситуација и са питањем број пет: Да ли су ови часови продубили/продубили љубав према своме пореклу код Ваше деце? Издвојили бисмо само неколике дескриптивне одговоре који у првом случају нагашавају национални понос из породичних извора, док остали указују своју увереност да ће се таква осећања развити код њихове деце: Наше дете је већ поносно својим пореклом :) / Тешко је рећи у његовом узрасту али мислим да Да! (два слична одговора) / С обзиром да су још мали, тешко је да се одреди колико утиче на љубав према пореклу, али сигурна сам да ће утиче на њих.

Будући да је за наставу српског језика као завичајног веома важан утицај породице, питали смо родитеље: 6. *На који начин Ви са својим децејом нејучејте српски језик?* Добили смо занимљиве и подстицајне одговоре попут ових:

Чијамо књије на српком и користијмо ја као јавни језик код куће. / Разговарамо искључиво на српском. / У кући причамо српски, учимо их он нашој вери, јразницима, култури, итд. / Свакодневно у кући разговарамо на српском језику. Чијамо књије, дискутујемо и јолемишемо о разним темама. / Често слушамо српске бендове. / Телефонски разговарамо са члановима породице из Србије. / Проводимо тренинге са пријатељима који су пореклом из Србије и учествујемо у разним активностима везаним за српску културу и разоноду. / Трудимо се да причамо на српском и користијмо сваку прилику да је укључимо у српску заједницу.

Ови одговори сведоче о завичајним вредностима као породичној баштини, као родитељски васпитни модел и начин да се веза са завичајем не прекине већ се надограђује. Другим речима, живот ван матице не мора да искључи исконску повезаност са својим пореклом и завичајем, не конфронтира нову домовину са бившим завичајем већ напротив, додаје нову димензију квалитета повезивањем садашњег културног миљеа и његових вредности са завичајним.

На питање број седам: *Да ли Ваше деце учи српски језик још у некој школи?* Добили смо једногласне негативне одговоре. Ово нам говори колико је ученицима и родитељима важна ова јединствена српска школа у склопу православног храма којој су очигледно јако привржени и која на свеобухватан и квалитативан начин ораганизује промоцију завичајних вредности путем наставе, дружења, приредби и светковина.

Занимале су нас поруке родитеља наставницима школе и то је било питање број осам: *Да ли имајте нешто да јоручијте ојанизаторима ове школе?*

Поред афирмативних одговора и израза искрене захвалности, било је и неких конкретних предлога:

Одлични су, јлан и јројрам можда може мало да се јрошири, али је и овако сасвим добар. / Све јохвале! / Online настава је изузетно јојодна за нас који нисмо у близини цркве. Хвала Вам што сје је ојанизовали. / Ово је јрви јућ да је моје деце било окружено друјом децом која јоворе Српски. Такође је веома јоносна што је наставница Александра јохвалила да лејо зна и јовори Српски. Домаћи задаци су је јојстијакли да боље науци ћирилицу и разлику између, за њу "јешких" слова. Све ово јој је веома јомојло да изјради самојоуздање и боље користиј језик. / Мислим да би мојло да се ојанизује јреко ваше школе да се укључе још учитељи који би мојли да раде са децом и истјорију, музику или учење неких српских јесама. Мојли би јреко виртуалне учioniце да се ојанизује да наша деца ујознају неке И усјешне јуде или да се најрави јруја деце волонтира из Србије које ће да се јовежу са нашом децом и разговарају на Српском. Виртуална учioniца даје мнојо мојућности која би мојла достја да јомојне нашој деци о очувању српској језика и културе. / Искуство за овај разред је било одлично из родитељској и из ученичкој ујла. Само наставите овако! / Настава је била одлична! Мене је јјакође имјресиионирао енијузијазам свих наставница које су овај јосао, иако волонтерски, заистија оздиљно схвајиле. Тај енијузијазам је био очииледан и деци која су јохајала часове, а и њиховим родитељима.

На основу добијених одговора јасно је да је ова српска школа оставрује своје васпитне циљеве у пуном замаху и да је наставни контекст њених часова изузетно богат разноврсним завичајним областима и темама које подједнако инспиративно делују на ученике. Њен фокус јесте у очувању српског језика и културе, а то је други назив за национални идентитет утемељен на аутохтоном аксиолошком систему земље порекла. Још једна потврда да мали Американци српског порекла негују и баштине вредности својих предака, повезујући их и надограђујући са културним вредностима домовине у којој одрастају.

Следећа два питања добила су очекивано све потврдне одговоре. Питање број девет: *Да ли ће Ваше деце наставити похађање школе наредне године?* и питање број десет: *Да ли бисте препоручили нашу школу својим пријатељима?* Стопостотно потврђени одговори истовремено потврђују оправданост наставе српског језика као завичајног далеко ван мантице, као и присуство и позитивне ефекте адхерентног аксиолошког система у школском програму при Српској школи „Никола Тесла“ у Вашингтону.

Закључак

Спроведена анкета у Српској школи „Никола Тесла“ у Вашингтону уверила нас је у присуство упечатљиве адхерентне педагошке аксиологије. Наиме, посматрани у суми, сви добијени одговори потврдили су наше хипотезе да су завичајне вредности у туђини драгоцене српској дијаспори и да представљају окосницу наставних садржаја у српским допунским школама широм света. Сва сазнања о српском језику и завичајној култури представљају драгоцене врлине којима се богати ученички субјективи доживљај Србије, употпуњује доживљај домицилне америчке културе и хармонизује слика целог света. У садејству са инхерентним вредностима образовног система у обавезним америчким школама, контекстуално придружене адхерентне вредности као сазнања о завичају постају њихово упориште, поглед на свет, сигурно и срећно место. Ученик српског порекла, који инхерентне педагошке вредности надопуњује адхерентним, контекстуално условљеним, стасава и одраста у холистичку личност која је способна да доноси зреле закључке о себи и својим америчким суграђанима, да отпимално, критички и вредносно гради позитивне ставове о мултикултуралном свету, богатећи своју личност завичајним и америчким вредностима.

Но, чињеница је да је овој и другим таквим српским школама широм света потребна веза са матицом Србијом. Потребна им је подршка, охрабрење, логистика, убденици, похвала и отворена сарадња. Овакве школе су мостови који спајају матицу и емиграцију у окриљу православља. Српска школа „Никола Тесла“ у Вашингтону прави је пример како треба неговати српски језик и свеукупне завичајне вредности на радост и успех деце наше дијаспоре у далекој Америци.

Литература и извори

Bezić, Živan (1990). *Biti čovjek! Ali kako? Odgojne smjernice*. Biskupski ordinarijat Đakovo. Јањић, Марина (2018). *Методика наставе српског као завичајног*, Ниш: АСА. Јањић, Марина (2023). *Српски језик у школама ван граница српског језика*. У зборнику

- радова: *Границе српског језика*, Београд: ЗУОВ, стр. 201-221.
- Јањић, Марина (2024). Макро-приступ – нови модел наставне методологије у формалном учењу српског као завичајног језика. *Исходништа*, 10, 115–131. DOI: <https://doi.org/10.46630/ish.10.2024.8> M52
- Лукаш, Мирко, и Циковач, Дено (2024). *Pedagogijska aksiologija*. Vlastita naklada.
- Мрнјаус, Корнелија (2008). *Pedagoška promišljanja o vrijednostima*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- Рафаяс, Бранко (1991). *Odgoj kao razvoj autonomne vrijednosne svijesti*. Pedagoško društvo Rijeka.
- Вукасовић, Анте (1989). *Suvremeni razvitak i odgojna kriza*. Politička misao, 26(2), 118-133. <https://hrcak.srce.hr/113557>
- Вукасовић, Анте (1993). *Etika, moral, osobnost: moralni odgoj u teoriji i praksi odgajanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Вукасовић, Анте (2010). Odgojna preobrazba u teleologijskom i aksiologijskom ozračju. *Odgojne znanosti*, 12(1 (19)), 97-117. <https://hrcak.srce.hr/59602>
- Речник српског језика 2007*. Матица српска: Нови Сад.

Marina Janjić

ADHERENT AXIOLOGICAL SYSTEM IN TEACHING SERBIAN LANGUAGE AS A NATIVE LANGUAGE (USED ON THE EXAMPLE OF THE SERBIAN SCHOOL “NIKOLA TESLA” IN WASHINGTON)

Summary

Pedagogical axiology forms the foundation of every teaching process as a natural integration of value and cognitive teaching content. However, when it comes to Serbian schools abroad where the native language and culture are nurtured, the axiological system in them takes on a completely new approach and significance, since it constitutes an upgrade of the basic value structure that children adopt in regular schooling. Since these are supplementary schools of an optional nature that connect the children of Serbian emigrants with their homeland, the value system (of material and spiritual culture) of such a teaching process bears the seal of the homeland. It is an adherent value system that constitutes an upgrade of the inherent pedagogical axiology that is studied in the regular school curriculum, and as an integrative thread connects these two value systems into one new quality and represents an axiological wealth that emotionally and cognitively unites the culture of the country in which one lives with the culture of the homeland of one's parents and ancestors. We verified the presence of adherent pedagogical values in teaching the Serbian language as a native language in the teaching practice of the Serbian School “Nikola Tesla” in Washington, by conducting a survey on this topic among the parents of its students. The results obtained unequivocally speak of the importance of native cultural values in the lives of our emigrants, of the need and effort to further nurture and improve them among the young generations far from their homeland.

Keywords: Serbian language as native, adherent axiology, native culture